

Ondersteuning gemeenten bij vergroten lhbti+-acceptatie op sportclubs

Evaluatie pilot Alliantie Gelijkspelen 4.0

Tessa Visser, Rens Cremers & Agnes Elling

Inhoudsopgave

1. <u>Inleiding</u>	3
2. <u>De opstartfase</u>	5
3. <u>De uitvoering</u>	7
4. <u>Afsluiting en vervolg</u>	14
5. <u>Conclusies en aanbevelingen</u>	16
<u>Bijlagen</u>	18

1. Inleiding

Aanleiding

De Alliantie Gelijkspele is een netwerkorganisatie van verschillende partijen, waaronder NOC*NSF en de John Blankenstein Foundation (JBF), die sinds 2008 beleidsprogramma's uitvoert in opdracht van de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OC&W) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). De focus ligt op het verbeteren van de acceptatie van lhbt+-personen binnen de sport. Doel van de alliantie is volledige acceptatie van lhbt+-personen in de sport vóór 2028.

Als onderdeel van het verlengde beleidsprogramma Alliantie Gelijkspele 4.0 (AG4.0) van 2018-2021 vond in 2022 een pilottraject plaats waarbij verschillende gemeenten werden ondersteund bij het vergroten van de lhbt+-acceptatie in de sport. Als penvoerder van de AG4.0 heeft de John Blankenstein Foundation het Mulier Instituut gevraagd de evaluatie van de landelijke pilot uit te voeren.¹

Pilot ondersteuning gemeenten bij lhbt+-acceptatie in de sport

De landelijke pilot vond plaats in acht gemeenten: Alkmaar, Amstelveen, Amsterdam, Den Haag, Emmen, Enschede, Groningen en Leiden. Samen met de gemeenten zijn afspraken gemaakt over de focus van de pilot, die lag op de gemeentelijke procesbegeleiding, het betrekken van lokale sportverenigingen of een combinatie van beide. Zes van de acht gemeenten hebben de volledige pilot gedraaid, de overige twee deden alleen mee aan het onderdeel procesbegeleiding.

Procesbegeleiding ging om het ondersteunen van gemeenten bij het bedenken en uitvoeren van plannen die de lhbt+-acceptatie in de sport vergroten. Bijvoorbeeld meedenken over (toekomstig) sportbeleid. Alle pilotgemeenten werden ondersteund en begeleid door een (of twee) procesbegeleider(s) vanuit de Alliantie.

Van de zes gemeenten die deelnamen aan de gehele pilot, volgden we vier volledig en twee gedeeltelijk. De pilot liep van begin 2022 tot begin 2023.

De Alliantie Gelijkspele heeft voorafgaand aan de uitvoering van de pilot een algemeen plan en doelen voor de landelijke pilot opgesteld. Deze hebben ze gevisualiseerd in een infoshet. Onderdeel van dit plan waren onder andere een kerngroep, een inclusieteam, verkennende focusgroepen en workshops van de JBF. Elke pilotgemeente had een kerngroep bestaande uit afgevaardigden vanuit de gemeente, het lokale sportbedrijf, betrokken onderwijsinstanties en/of lhbt+-organisaties.

In zes gemeenten is ingezet op het enthousiasmeren van sportverenigingen om aan de pilot deel te nemen, om zo de lhbt+-acceptatie op die verenigingen in kaart te brengen en te vergroten. In drie van deze gemeenten is op de deelnemende verenigingen een inclusieteam gevormd: een team bestaande uit (kader)leden van de verschillende sportclubs die zich willen inzetten voor (meer) lhbt+-acceptatie op hun clubs.

Doelstelling en onderzoeksvraag

Doel van dit onderzoek is de uitvoering en opbrengsten van het pilottraject te volgen en te evalueren. Dit biedt de mogelijkheid om op lokaal niveau te kijken wat er speelt rondom lhbt+-acceptatie in de sport en wat een interventie daarin kan betekenen. In de rapportage staat een evaluatie van de landelijke pilot centraal en gaan we niet in op (verschillen tussen) specifieke gemeenten.

De volgende onderzoeksvragen staan centraal: Hoe verliep de uitvoering van de procesbegeleiding bij gemeenten en de inzet op lhbt+-acceptatie op sportverenigingen? Wat zijn de opbrengsten van de pilottrajecten en waar liggen verbeterpunten?

¹ Het Mulier Instituut verrichtte de afgelopen jaren meer onderzoek naar sport en lhbt+-inclusie voor de Alliantie Gelijkspele 4.0. Voor een overzicht, zie: <https://www.mulierinstituut.nl/onderzoeksthemas/diversiteit/gender-en-seksuele-voorkeur/>; Cremers, R. & Elling, A. (2022). Lhbt+-acceptatie op de sportvereniging, horen daar grappen bij? In: Stevens, V. & Steenbergen, J. (red) *Samenwerking, dialoog en zelforganisatie als kiemen van een positieve sportcultuur* (pp. 62-72). Mulier Instituut.

Methoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden hebben we verschillende methoden gebruikt, zowel kwalitatief (documenten, (groeps)interviews) als kwantitatief (twee online vragenlijsten). De documenten en (groeps)interviews hebben we thematisch geanalyseerd.

Focusgroepen sportclubs

In drie pilotgemeentes hebben we in totaal acht focusgroepen georganiseerd met (kader)leden van sportverenigingen (n=44). Deze focusgroepen hebben we gebruikt om de stand van zaken en verwachtingen in kaart te brengen. De focusgroepen waren een actiepunt in de uitvoering van de pilot (zie hoofdstuk 3) en maakten deel uit van het onderzoek.

Het aantal focusgroepen per gemeente en het aantal deelnemers per focusgroep verschilde, net als de samenstelling van groepen die deelnamen. Deelnemers aan de groepsinterviews waren: leden van inclusieteams (n=20), bestuursleden (n=15), trainers/coaches (n=4) en lhbt+-leden (n=9)². Enkele respondenten namen deel aan meer dan één focusgroep.

Vijf focusgroepen vonden op locatie plaats, drie online. Per pilotgemeente hebben we van alle georganiseerde focusgroepen samen een verslag geschreven. De respondenten hebben voorafgaand aan het gesprek akkoord gegeven voor deelname en geluidsopname.

Documentanalyse

Naast de verslagen van de focusgroepen hebben we diverse andere documenten geanalyseerd, waaronder notulen van overleggen, voortgangsverslagen en actielijsten van kerngroepen en inclusieteams. De procesbegeleiders hebben de documenten op verzoek aangeleverd. Het aantal beschikbare documenten verschilt per pilotgemeente (tussen de één en zes documenten per gemeente).

Online vragenlijsten

Als onderdeel van de evaluatie hebben we twee online vragenlijsten uitgezet. Eén vragenlijst hebben we uitgezet onder leden van de kerngroepen en leden van inclusieteams binnen de pilot (n=25). In deze vragenlijst vroegen we de respondenten naar hun ervaringen met de pilot in het algemeen en de verschillende onderdelen hierbinnen. Ook vroegen we naar ervaren opbrengsten en naar verbeterpunten.

Een tweede vragenlijst hebben we opgesteld om de workshops van de John Blankenstein Foundation te evalueren. Deze hebben we verspreid onder personen die in het kader van de pilot een workshop hebben gevolgd (n=40). We vroegen de respondenten onder meer naar hun ervaringen met, de opbrengsten van en verbeterpunten voor de workshop.

(Groeps)interviews gemeenten en procesbegeleiders

Aanvullend op de vragenlijsten hebben we enkele individuele, telefonische interviews gehouden met gemeentelijke beleidsmedewerkers (n=8). Zij waren formeel de opdrachtgever van de pilot en/of nauw betrokken, bijvoorbeeld als lid van de kerngroep. Ook hebben we telefonisch gesproken met bestuurders van betrokken sportclubs (n=2). Tot slot hebben we de landelijke pilot geëvalueerd met de betrokken procesbegeleiders (n=6) en de landelijke projectleider (n=1). Daarvoor hebben we een individueel (online) gesprek, een online duo-interview en een online focusgroep georganiseerd.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk gaan we in op de opstartfase van de pilot in de verschillende gemeenten. In het derde hoofdstuk staat de evaluatie van de uitvoering van de verschillende onderdelen van de pilot centraal, waaronder de workshop van de JBF. In hoofdstuk 4 staan we stil bij de afsluiting van en het vervolg op de pilot. In het slothoofdstuk formuleren we aan de hand van de resultaten enkele conclusies en aanbevelingen.

² Dit betrof een focusgroep exclusief voor lhbt+-leden die allen lid waren bij één lhbt+-vereniging. Het totale aantal openlijke lhbt+-personen dat deelnam aan de focusgroepen is hoger.

2. De opstartfase

De uitvoering van de pilot verliep per gemeente verschillend. Wel was in elke gemeente in zekere mate sprake van een opstartfase, een uitvoerende fase en een afsluiting. In dit hoofdstuk gaan we in op de opstartfase.

Aanleiding voor deelname pilot

De aanleiding om deel te nemen aan de pilot verschilt per gemeente. Zes gemeenten waren voorafgaand aan de pilot al een samenwerking of gesprek gestart met de Alliantie Gelijkspelen en/of JBF. Bijvoorbeeld voor hulp bij het opstellen van een lokaal plan rondom lhbt+ en sport. Deelname aan de pilot was in deze gemeenten een logische vervolgstap.

‘In de beginfase hebben we om tafel gezeten met JBF, [want] we wilden iets met diversiteit in de sport maar wisten niet zo waar te beginnen.’
(beleidsmedewerker gemeente)

Deelname komt in alle gemeenten voort uit lokale akkoorden of beleid, zoals regenboogbeleid of lokale sportakkoorden. De pilot hing samen met pijlers voor het creëren van een veilig, positief, inclusief en/of pedagogisch sportklimaat. In gemeenten met regenboogbeleid zorgde de pilot voor een koppeling met de sportsector. Betrokkenen met persoonlijke en/of professionele affiniteit hebben in enkele gemeenten interesse in de pilot versterkt. Hetzelfde geldt voor succesverhalen van andere pilotgemeenten.

Kerngroep als vertrekpunt

Vanaf de start hebben gemeenten in samenspraak met de procesbegeleider(s) plannen gemaakt voor de invulling en het verloop van de pilot. Interne wisselingen in de kerngroep hebben in een aantal gemeenten dit proces bemoeilijkt en tot vertraging geleid.

Gedurende het project kwam de kerngroep gemiddeld vierwekelijks bijeen voor overleg. Die overlegfrequentie ervaarde een deel als fijn. Maar een

aantal gemeentelijke beleidsmedewerkers geeft aan dat deze te hoog was, vooral als actiepunten niet tijdig werden uitgevoerd.

‘[Het gebeurde wel eens] dat de agenda hetzelfde bleef zonder dat je daarin stappen maakte.’ (beleidsmedewerker gemeente)

Of actiepunten wel of niet werden uitgevoerd hangt deels samen met een (on)duidelijke rol- en taakverdeling.

Rol- en taakverdeling, verwachtingen & behoeften

De meeste gemeentelijke beleidsmedewerkers zijn (erg) tevreden over de samenwerking met de Alliantie Gelijkspelen en de procesbegeleiding. Zowel bij de opstartfase als tijdens de uitvoering. Vooral de kennis en expertise van de procesbegeleiders op het thema ervaarden ze als zeer positief.

Vier gemeentelijke beleidsmedewerkers geven in het interview aan dat de rol- en taakverdeling binnen de kerngroep niet altijd helder was. Dit leidde in sommige gevallen tot vertraging van het proces. Het zou volgens een van hen beter zijn als ‘van tevoren iedere partij weet wat de bedoeling is’. Ook enkele leden van de kerngroep en een aantal procesbegeleiders en andere betrokkenen benoemen dit als verbeterpunt.

‘Het verduidelijken van de rollen en verantwoordelijkheden [kan beter], met name richting gemeente/sportbedrijf. Ook als ze het na drie keer uitleggen nog niet helemaal snappen.’ (betrokkene)

‘Het verwachtingsmanagement, het duidelijk stellen wat ieders rol is, dat is wel een grote “lessons learnt”.’ (procesbegeleider)

Volgens de procesbegeleiders valt veel winst te behalen met een goede inventarisatie vooraf. Door verwachtingen en behoeften van gemeenten en lokale betrokkenen - zoals sportclubs - in kaart te brengen, kan men een duidelijke rol en taakverdeling opstellen.

'Ik denk dat aan de voorkant nog een betere intake kan zijn, ook bijvoorbeeld met het sportbedrijf of met een aantal verenigingen. Waar liggen de behoeften nou precies? (...) Dat heeft ook te maken met dat er ook duidelijkheid ontstaat over de verwachtingen (...) [en] wat de rol van de alliantie daarin [kan] zijn.' (procesbegeleider)

Ook andere betrokkenen geven aan dat een plan dat beter aansluit bij de behoeften en mogelijkheden van sportclubs en gemeenten, had gezorgd voor een betere start (en uitvoering) van de pilot. Dit bleek pas achteraf. Voorafgaand aan de pilot bestond nog weinig inzicht in deze behoeften en mogelijkheden in de meeste gemeenten. Deelname aan de pilot heeft deze juist blootgelegd en duidelijk gemaakt dat er in het vervolg (in andere gemeenten) eerst meer duidelijkheid moet zijn over behoeften en mogelijkheden.

3. De uitvoering

In dit hoofdstuk gaan we in op de uitvoering van de onderdelen die deel uitmaakten van de pilot.

Verschillen in aanpak

De Alliantie had voorafgaand aan de pilot een algemeen plan en doelen opgesteld (zie ook hoofdstuk 1). De mate waarin dit plan leidend was, verschilde per gemeente. De aanpak van de procesbegeleider vanuit de Alliantie is hierin doorslaggevend geweest. Enkele procesbegeleiders legden bij de start de nadruk op het volgen van het oorspronkelijke plan, waar onder andere het vormen van een inclusieteam onderdeel van was. Achteraf had een aantal beleidsmedewerkers van die gemeenten graag (eerder) van dat plan afgeweken, ook al was de uitwerking uiteindelijk (deels) geslaagd. Een van de redenen hiervoor was dat de uitvoering van het plan veel tijd heeft gekost.

'[We hadden] eerder en sneller een andere aanpak kunnen verzinnen.' (beleidsmedewerker gemeente)

'[Er was] een heel duidelijke structuur van hoe het eruit moest komen te zien. (...) De structuur was al een doel [op zichzelf]. (...) Er is veel energie gaan zitten in het vormen van die structuur.' (beleidsmedewerker gemeente)

De betreffende procesbegeleiders zijn zelfkritisch en erkennen dat een andere aanpak wellicht beter had gewerkt. Bovendien zijn de procesbegeleiders het erover eens dat in de uitvoering (meer) rekening moet worden gehouden met de behoeften en mogelijkheden van gemeenten en sportclubs.

'Ik denk dat het wel belangrijk is om het verhaal op te halen [over] wat er dan leeft. [Om] de behoefteanalyse als een soort startfoto te hebben om

vanuit daar te vertrekken. Want dan weet je ook meteen waar de energie zit.' (procesbegeleider)

Een aantal procesbegeleiders geeft daarnaast aan dat het belangrijk is om aan te haken bij lopende initiatieven. Het is daarbij belangrijk gebruik te maken van bestaande contacten en netwerkstructuren in de gemeente. Het gaat hierbij om samenwerken met onder meer het lokale sportbedrijf, onderwijsinstellingen, lhbti+-organisaties en buurtsportcoaches.

Van plan naar praktijk

Een aantal gemeentelijke bestuurders geeft aan dat het relatief lang duurde voor ze de overgang van startfase naar uitvoerende fase maakten. Een van hen vertelt dat er, ondanks dat er goede gesprekken en ideeën waren, 'niet veel concrete acties uitkwamen'. Een ander geeft aan dat 'alles langzamer verliep dan gedacht'.

Dat de stap naar de praktijk vaak langzamer is verlopen dan gehoopt of verwacht, komt deels doordat het een pilot was. Voor zowel procesbegeleiders als de kerngroep was het een nieuw proces. Ook een onduidelijke rol- en taakverdeling en beperkte inhoudelijke expertise zijn hierop van invloed geweest in een aantal gemeenten.

In alle pilotgemeenten bleek het moeizaam om sportclubs er (actief) bij te betrekken. De manier waarop clubs voor deelname benaderd zijn, verschilt per gemeente. Er zijn onder andere ingangen gevonden via sportbestuurders, lokale sportbedrijven, koepelverenigingen, buurtsportcoaches en een sportparkmanager. Er namen minimaal vijftien clubs deel aan de pilot.³ Bijvoorbeeld door deelname van leden aan het inclusieteam of workshops. Een groter aantal clubs gaf aan niet deel te nemen. Veelgenoemde redenen waren een gebrek aan tijd en ruimte (menskracht) en de specifieke focus op lhbti+-acceptatie.

³ Er zijn vijftien sportclubs betrokken geweest bij inclusieteams. Daarnaast zijn clubs bereikt met o.a. workshops en trainingen. Het exacte aantal clubs dat bereikt is, is niet bekend.

‘Toen [de sportclubs] erachter kwamen dat het alleen over lhbt+ ging, zeiden alle verenigingen dat ze dat te smal vonden.’ (beleidsmedewerker gemeente)

‘Verenigingen vinden dat ze te weinig draagvlak hebben om alleen op lhbt+ te focussen, ze willen het breder aanpakken.’ (procesbegeleider)

Uit de interviews en open antwoorden blijkt dat ook andere betrokkenen op dit thema een gebrek aan draagvlak bij de clubs ervaren hebben. De specifieke focus op lhbt+ is niet alleen voor sportclubs, maar ook binnen kerngroepen en inclusieteams een punt van discussie geweest.

Uit de evaluatie is gebleken dat de uitvoering van de pilot wordt beïnvloed door de aan- of afwezigheid van een ‘kartrekker’. Bijvoorbeeld iemand van de kerngroep, het inclusieteam of een sportclub.

‘Er was één persoon binnen de pilot(kern)groep die heel fanatiek was. (...) Dat heeft de pilot wel door wat lastige momenten gesleept.’ (beleidsmedewerker gemeente)

‘Je moet er echt iemand opzetten die gas geeft.’ (beleidsmedewerker gemeente)

Een lokale kartrekker kan dus van groot belang zijn, maar is niet allesbepalend. De pilot moet breed gedragen worden. Door uitvoerende partijen, zoals de kerngroep en clubs, maar ook door externe partijen of personen. Denk bijvoorbeeld aan ondersteuning vanuit een wethouder. In alle gemeenten - met én zonder lokale kartrekker - zijn acties uitgevoerd in het kader van de pilot.

Focusgroepen op sportclubs

In drie pilotgemeenten hebben we, conform het oorspronkelijk pilotplan,

focusgroepen op sportclubs georganiseerd. De focusgroepen waren bedoeld om behoeften, verwachtingen en de stand van zaken op de sportclubs in kaart te brengen. Per gemeente hebben we ingezet op een focusgroep met - afzonderlijk van elkaar - inclusieteams, bestuursleden, trainers/coaches en lhbt+-leden. Dit is slechts in één gemeente gelukt. In totaal waren er acht focusgroepen. De opkomst per focusgroep was in de meeste gevallen lager dan gehoopt. Vooral focusgroepen met lhbt+-leden en trainers/coaches bleken lastig te realiseren.

Uit de focusgroepen kwam naar voren dat er op de sportclubs regelmatig met ‘homo’ gescholden wordt. Dit zien mensen vaak als onschuldig. Ook is er bij de clubs weinig aandacht voor en geen beleid rondom lhbt+-acceptatie. De respondenten vinden het belangrijk dat deze aandacht er wel komt. Maar het idee heerst dat er voor dit thema een gebrek aan draagvlak binnen clubs en besturen is. Ook omdat er weinig lhbt+-leden binnen de clubs bekend zijn. De clubs kennen vooral heel weinig transgender leden. Tijdens de focusgroepen werd door de respondenten ook vooral over lhbt+-personen gepraat.

Meer bewustwording creëren van de acceptatie van lhbt+-personen is volgens de respondenten van groot belang. Dit gaat volgens hen gepaard met meer zichtbaarheid, bijvoorbeeld met regenboogvlaggen of -aanvoerdersbanden, en het betrekken van trainers. Daarin moeten we volgens een aantal respondenten wel de juiste balans zoeken. Te veel (expliciete) aandacht kan weerstand oproepen en averechts werken. Zie kader 3.1 op de volgende pagina voor een verdieping op de focusgroepen.

Inclusieteam op sportclubs

Het vormen van een inclusieteam was onderdeel van het pilotplan. Een inclusieteam bestaat uit (kader)leden van deelnemende sportclubs. Zij vormen de schakel tussen de kerngroep en de sportclubs. Het vormen van een inclusieteam bleek een moeizaam en tijdrovend proces. Naast het vinden van enthousiaste sportclubs bleek het vervolgens lastig om mensen binnen die clubs bereid te vinden zich bij het inclusieteam aan te sluiten.

Kader 3.1 Acht focusgroepen op sportclubs: (veel) draagvlak voor lhbti+-acceptatie, maar 'homograp' genormaliseerd

De respondenten zijn over het algemeen positief gestemd over de lhbti+-acceptatie op hun sportclub. Het idee heerst dat iedereen op de club welkom is. Een aantal bestuursleden geeft aan dat die mentaliteit ervoor zorgt dat op hun clubs lhbti+-discriminatie niet speelt en er dus geen probleem is.

Tegelijkertijd komt uit de focusgroepen naar voren dat er op deze clubs geen/weinig openlijke lhbti+-leden bekend zijn. Een aantal bestuursleden erkent dat dit problematisch is, omdat het statistisch gezien niet mogelijk is. Voor hen is dit dus reden om (meer) in te zetten op lhbti+-acceptatie. Anderzijds is het ontbreken van openlijke lhbti+-leden voor sommige bestuurders juist een bevestiging of reden om momenteel geen specifieke aandacht te hebben voor lhbti+-personen. Wel vinden ze het allemaal belangrijk dat deze (structurele) lhbti+-aandacht er komt.

Naast de afwezigheid van lhbti+-leden blijkt uit alle focusgroepen dat homonegativiteit op de clubs voorkomt. Vooral schelden met het woord 'homo' en andere homonegatieve uitingen komen regelmatig voor. De meeste respondenten geven aan dat dit gedrag niet wenselijk is en dat hiertegen moet worden opgetreden als dat nog niet gebeurt. Toch lijkt niet iedereen homonegativiteit te zien als discriminatie. Ook op clubs waar lhbti+-discriminatie 'niet speelt' of 'geen probleem' is, is namelijk wel sprake van homonegativiteit. Schelden met 'homo' ziet een deel van de respondenten niet als (bewust) beledigend. Sommigen geven aan dat het vaak bedoeld is als grapje, en een aantal respondenten is van mening dat dergelijke grapjes moeten kunnen (op een sportclub).

Tijdens de focusgroepen hebben we ook gesproken met een aantal lhbti+-leden van de sportclubs. De meesten geven aan zich over het algemeen geaccepteerd te voelen binnen de club. Dat gevoel heerst wel vooral binnen de grenzen van het eigen team. Vooral buiten het eigen team om geeft een aantal lhbti+-leden aan niet volledig zichzelf te kunnen zijn. Er valt volgens hen daarom nog veel winst te behalen.

Geen van de clubs heeft beleid en in de meeste gevallen ook geen (structurele) aandacht voor lhbti+-acceptatie. Tegelijkertijd vinden de respondenten het belangrijk dat deze aandacht er wel komt, bijvoorbeeld in de vorm van beleid. Ze zijn namelijk allemaal van mening dat er nog (veel) verbetering mogelijk is op het gebied van lhbti+-acceptatie. Uit de focusgroepen komt naar voren dat vooral het creëren van meer bewustwording en draagvlak binnen de clubs hierin belangrijk is. Om de bewustwording en het draagvlak te vergroten willen de clubs onder andere inzetten op het zichtbaar uitdragen van lhbti+-acceptatie (denk aan regenboogvlaggen en -aanvoedersbanden), het opleiden en/of informeren van trainers en het in- en uitvoeren van passend beleid of gedragsregels. De clubs geven aan hier wel hulp bij nodig te hebben, omdat zij zelf niet de juiste of voldoende kennis in huis hebben. Ze hebben daarom belang bij concrete handvatten die hen verder kunnen helpen.

Alle respondenten vinden het dus belangrijk dat er op hun club (meer) aandacht uitgaat naar lhbti+-acceptatie. Daarvoor is maatwerk nodig. Maar ook zelfreflectie is hierbij van groot belang. Ondanks dat clubs aangeven het probleem aan te willen pakken, (h)erkent namelijk niet altijd iedereen de aard en omvang van het probleem. Het is daarom van belang dat mensen ook reflecteren op het eigen gedrag wanneer verenigingen inzetten op het vergroten van de lhbti+-acceptatie binnen de clubs.

Het is in drie gemeenten gelukt een inclusieteam te vormen. In twee gemeenten waren de deelnemende clubs gevestigd op één sportpark. De betrokken procesbegeleider heeft dit als ‘kansrijk’ ervaren. De inclusieteams kwamen gemiddeld maandelijks bijeen.

Uit de vragenlijst onder betrokkenen blijkt dat de meerderheid van de leden van de inclusieteams vond dat de bijeenkomsten van (heel) veel meerwaarde voor de pilot waren (zie figuur 3.1). Een aantal leden deelt in een open antwoord hun positieve ervaring met het inclusieteam.

‘Het was fijn om de verbinding te zoeken met andere gelijkgestemden van andere verenigingen.’ (lid inclusieteam)

‘Heel positief [ervaren]; enthousiaste mensen uit andere sportverenigingen die hetzelfde doel nastreven.’ (lid inclusieteam)

Enkele anderen uiten zich behalve positief ook kritisch over de uiteindelijke opbrengsten.

‘[Ik ervaar het] als positief, maar er is vooral veel gepraat en voor mijn gevoel weinig actie ondernomen aan het begin.’ (lid inclusieteam)

‘Goede start, maar het einde is onbevredigend. Geen duurzaam vervolg gegeven aan de pilot. Er ontbreekt nu een initiatiefnemer die het doortrekt!’ (lid inclusieteam)

Naast leden van het inclusieteam zelf zijn ook procesbegeleiders en gemeentelijke beleidsmedewerkers positief over het inclusieteam.

‘Er is daar een inclusieteam ontstaan (...) met mensen van vier verschillende clubs (...) en die hebben zich verenigd. (...) Die komen gewoon met allerlei ideeën over hoe het beter kan met de inclusie op hun sportclubs. [Daardoor] hoeven wij het niet vanuit de gemeente te regelen, maar dan kom het echt van onderop. (...) Daar ben ik wel heel tevreden over.’ (beleidsmedewerker gemeente)

‘Ik sta nog steeds heel erg achter dat inclusieteam. (...) Als je die kans krijgt dan is dat heel goed want dan doe je het niet allemaal zelf meer; dan komt het van onderop in de vereniging.’ (procesbegeleider)

Inclusieteams hebben bijgedragen aan het organiseren van activiteiten en het bedenken van acties ter bevordering van de lhbt+-acceptatie op de sportclubs. Voorbeelden zijn het vergroten van lhbt+-zichtbaarheid, het organiseren van workshops of trainingen en deelname aan de #AllTogetherChallenge.

Betrekken onderwijs en studenten

In vijf pilotgemeenten is geen inclusieteam gevormd. Om sportclubs toch te bereiken hebben twee van deze vijf gemeenten mbo- en hbo-studenten ingezet. Vooral om vragenlijsten uit te zetten en interviews te houden onder sportclubs en - bestuurders.

De communicatie tussen de kerngroep en onderwijsinstanties is niet in alle gemeenten goed verlopen. Er was onder meer onduidelijkheid over de rol en verwachtingen van de studenten. Toch hebben zowel procesbegeleiders als gemeentelijke beleidsmedewerkers de inzet van studenten als heel positief ervaren. Enerzijds omdat de studenten lasten wegnemen van de kerngroep, anderzijds omdat het leerzaam is voor de studenten.

‘Ik vond (het) onderzoek wat de studenten hebben gedaan, met ook een advies erachteraan voor clubs, heel waardevol.’ (beleidsmedewerker gemeente)

‘Het is onwijs fijn in de samenwerking met studenten dat zij helpen met het uitzetten van de vragenlijsten. (...) [Maar ook] de voors en tegens afwegen van bepaalde vragen, bepaalde woordkeuze, [daarin] merkte ik gewoon dat dat enorm leerzaam voor [de studenten] was. Dat ze sensitiviteit ontwikkelden voor de materie.’ (procesbegeleider)

Ook in gemeenten waar studenten (nog) niet zijn ingezet, is de link met het onderwijs gemaakt. In alle gemeenten zijn onderwijsinstanties betrokken geweest bij de pilot. Zo zijn op een aantal (hoge)scholen workshops gegeven. De link met het onderwijs ervaren betrokkenen als positief.

Figuur 3.1 Ervaren meerwaarde van onderdelen pilot (in aantallen)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst pilotevaluatie (online surveyonderzoek), 2023.

‘Naast de verenigingen [ben] ik heel blij dat de stap in het onderwijs ook gemaakt is. (...) Dat het onderwijs veel geïnteresseerder is. (...) Ik denk dat daar heel veel kansen liggen.’ (procesbegeleider)

De gemeenten en procesbegeleiders willen de samenwerking met het onderwijs in de toekomst voortzetten.

Overige activiteiten

Naast focusgroepen, het vormen van een inclusieteam en de inzet van studenten zijn in het kader van de pilot nog andere activiteiten georganiseerd. Zo zijn in sommige gemeenten trainingen voor sportbestuurders en trainers gegeven en hebben introductieavonden plaatsgevonden waarop lhbt+-acceptatie in de sport werd gepresenteerd (inspiratiebijeenkomsten). Ook is aangehaakt bij bestaande lhbt+-actiedagen, zoals Paarse Vrijdag en coming-outdag. Daarnaast is in een aantal gemeenten de theatervoorstelling van alliantiepartner KNVB over diversiteit en discriminatie in het voetbal georganiseerd, genaamd Live Your Story.

Workshops John Blankenstein Foundation (JBF)

In zes van de acht pilotgemeenten heeft de JBF gedurende de pilot in totaal 93 workshops georganiseerd. 65 daarvan waren in het onderwijs (niet in figuur). Ze hebben ook workshops georganiseerd op sportclubs en bij lokale sportbedrijven en gemeenten (zie figuur 3.2). We hebben slechts een klein aantal workshops geëvalueerd.

De inhoud van de workshops is deels afhankelijk van de doelgroep waarvoor deze bedoeld is. Het persoonlijke karakter van de workshop, waarbij een workshopleider persoonlijke ervaringen deelt, is onderdeel van alle workshops. Vanwege de relatief lage respons maken wij geen onderscheid tussen de typen workshops.

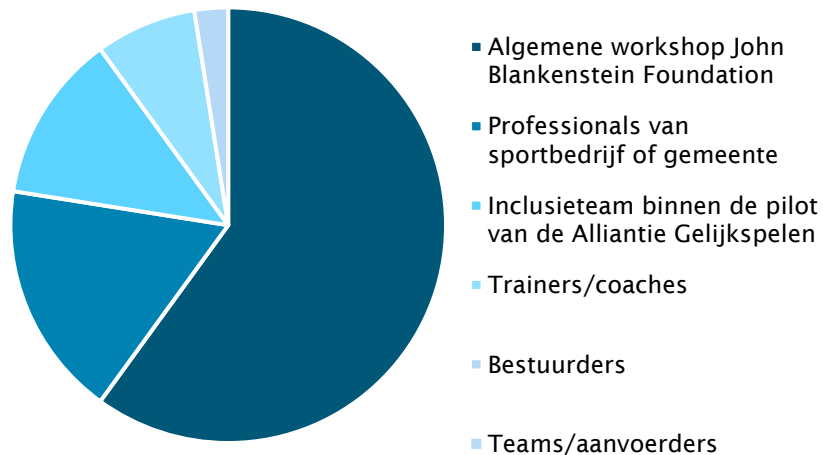
Deelnemers beoordeelden de workshops gemiddeld met een 6,8. Wel is de spreiding groot (zie figuur 3.3). Het laagste cijfer is een 3 en het hoogste een 10. Iets meer dan drie kwart van respondenten zou de workshop aan andere sportverenigingen aanbevelen (score tussen 6 en 10) (zie figuur 3.4). Bijna een kwart zou dat niet doen (score tussen 1 en 5). De grote meerderheid van de respondenten is (zeer) tevreden met de workshop (zie figuur 3.3).

Eenzijds sprak het persoonlijke verhaal van de workshopleiders de respondenten aan. Ook hun open en vriendelijke houding ervoeren de deelnemers als positief. Daardoor hadden ze het gevoel dat ‘geen vraag te gek’ was. Zo ontstond volgens de respondenten een veilige sfeer, waarin ze ervaringen konden delen.

Anderzijds zien de respondenten duidelijke verbeterpunten, vooral met het oog op vervolgstappen. Respondenten gaven aan handvatten te missen en niet goed te weten hoe ze de informatie zelf kunnen toepassen in de praktijk. Anderen misten ruimte voor discussie en interactie.

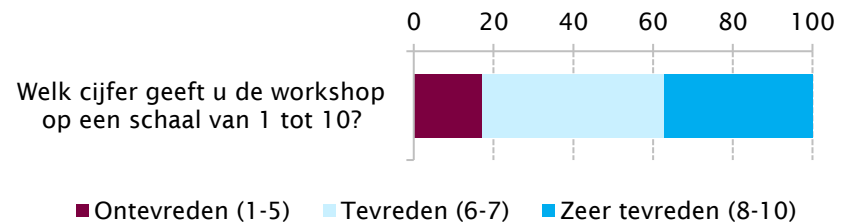
‘De workshop was voor mij geen workshop, maar anderhalf uur luisteren in een grote kring waarbij er een gesprek werd gevoerd.’ (deelnemer workshop)

Figuur 3.2 Type JBF-workshop (n=40, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst evaluatie workshop JBF (online surveyonderzoek), 2023.

Figuur 3.3 Beoordeling JBF-workshop (n=35, in procenten)

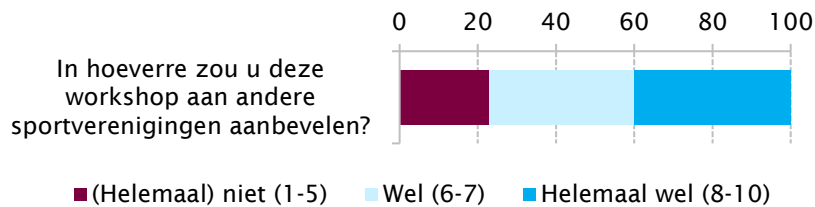
Bron: Mulier Instituut, vragenlijst evaluatie workshop JBF (online surveyonderzoek), 2023.

De workshops hebben bij een kleine meerderheid van de respondenten tot meer bewustwording geleid op het gebied van lhbti+-acceptatie (zie figuur 3.5). Dat komt mede door het persoonlijke verhaal van de workshopleiders.

‘Het verhaal wat werd verteld over de jeugd van de spreker vond ik indrukwekkend. En dit heeft mij bewuster gemaakt dat het niet vanzelfsprekend is dat mensen (homoseksualiteit) accepteren.’ (deelnemer workshop)

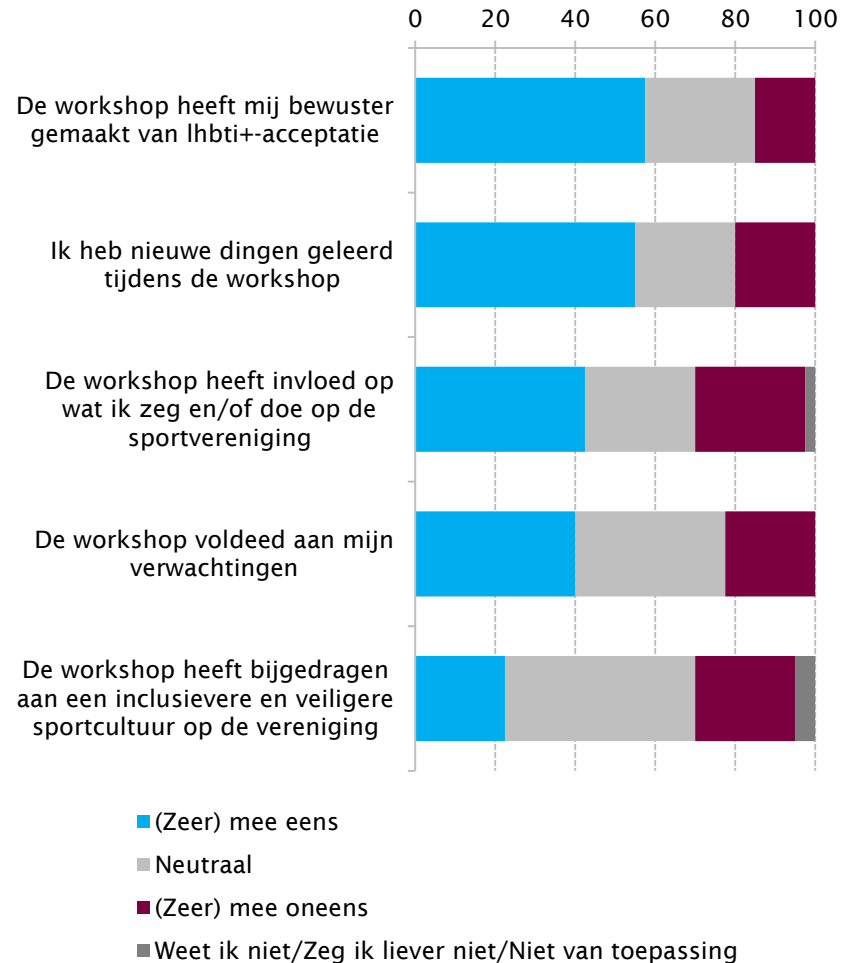
Ook heeft de helft van de respondenten nieuwe dingen geleerd tijdens de workshop. Voor een iets kleinere groep voldeed de workshop aan hun verwachtingen en/of was deze van invloed op hun (verbale) gedrag op de club. Volgens een kwart heeft de workshop bijgedragen aan een inclusievere en veiligere sportvereniging. Over het geheel gezien staat een grote groep respondenten neutraal tegenover de opbrengsten en spreekt ongeveer één op de vier à vijf respondenten zich in negatieve zin uit over de opbrengsten. Voor hen lijkt de workshop weinig vernieuwend, wellicht doordat een deel van hen zelf tot de lhbti+-groep behoort.

Figuur 3.4 Mate van aanbevelen JBF-workshop aan andere sportverenigingen (n=35, in procenten)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst evaluatie workshop JBF (online surveyonderzoek), 2023.

Figuur 3.5 Stellingen over opbrengsten en verwachtingen JBF-workshop (n=40, in procenten)

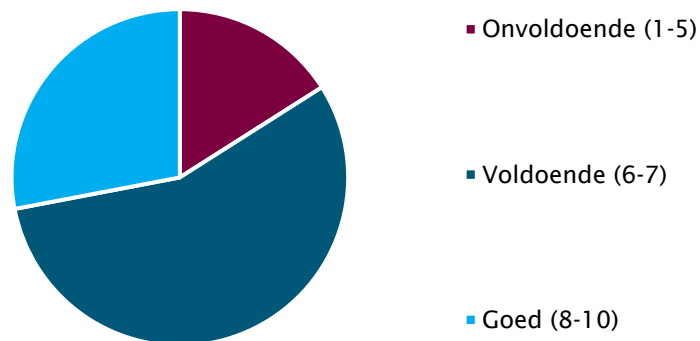
Bron: Mulier Instituut, vragenlijst evaluatie workshop JBF (online surveyonderzoek), 2023.

4. Afsluiting en vervolg

Na de uitvoering van de pilot vond in alle gemeenten een afsluiting plaats. Bijvoorbeeld in de vorm van een (online) evaluatiegesprek met de kerngroep. Het Mulier Instituut is slechts bij één van die gesprekken aanwezig geweest. In pilotgemeenten waar een inclusieteam gerealiseerd is, heeft ook met hen een afsluiting plaatsgevonden.

In de vragenlijst hebben we betrokkenen gevraagd naar hun beoordeling van de pilot. De algemene beoordeling is te zien in figuur 4.1. Daaruit blijkt dat de ruime meerderheid de pilot met een voldoende of goed beoordeelt, maar ook een kwart een onvoldoende geeft.

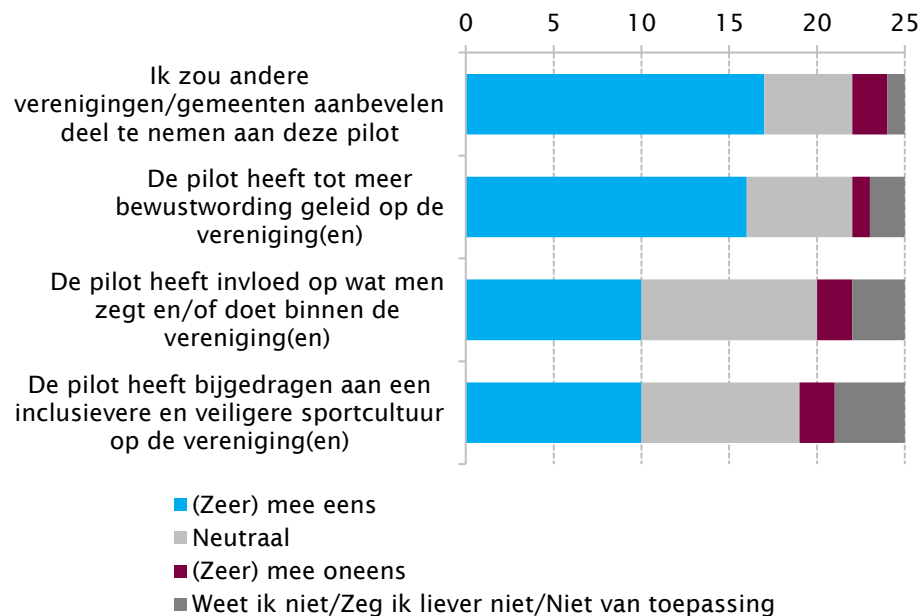
Figuur 4.1 Beoordeling pilot (n=25, in aantallen)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst pilotevaluatie (*online surveyonderzoek*), 2023.

Ook hebben we betrokkenen in de vragenlijst een aantal stellingen voorgelegd (zie figuur 4.2). Daarin geeft bijna twee derde van de respondenten aan dat de pilot tot meer bewustwording heeft geleid op de verenigingen. Volgens vier op de tien respondenten heeft de pilot het gedrag op vereniging(en) beïnvloed en bijgedragen aan een inclusievere en veiligere sportcultuur op de vereniging(en). Slechts enkele respondenten staan negatief tegenover de opbrengsten van de pilot.

Figuur 4.2 Stellingen over opbrengsten pilot (n=25, in aantallen)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst pilotevaluatie (*online surveyonderzoek*), 2023.

Twee derde van de respondenten zou andere sportverenigingen of gemeenten aanraden om deel te nemen aan deze pilot (zie figuur 4.2). Slechts één op de tien respondenten is het daarmee (zeer) oneens. Hoewel er duidelijke verbeterpunten zijn en niet alles volgens plan verliep, geven alle gemeentelijke beleidsmedewerkers in de interviews aan blij te zijn dat hun gemeente heeft deelgenomen aan de pilot.

Vervolg

Alle gemeenten geven een vervolg aan de pilot. Drie gemeenten hebben daarvoor al een concreet plan opgesteld. Door de pilot zijn dus positieve stappen gezet naar een structurele en duurzame aanpak voor het vergroten van lhbt+-inclusie. Vijf gemeenten hebben besloten om in het vervolg lhbt+-acceptatie te integreren in bredere vraagstukken binnen het sportbeleid. In deze gemeenten brengt men het thema onder in het creëren van een veilig, inclusief, positief en/of pedagogisch sportklimaat. De focus ligt daarbij op verschillende actoren, waaronder sportclubs en trainers/coaches. Volgens gemeentelijke beleidsmedewerkers kan een bredere aanpak helpen bij het bereiken en betrekken van sportclubs.

De drie gemeenten die werken aan een nieuw actieplan voor lhbt+ en sport nemen de vergaarde kennis uit de pilot daarin mee. Ook geven gemeentelijke beleidsmedewerkers aan in contact te blijven met de Alliantie. Vier gemeenten zoeken nog naar de juiste invulling voor het vervolg. Ook daar wil men inzetten op een bredere aanpak.

De procesbegeleiders herkennen dat sportclubs en gemeenten behoefte hebben aan een bredere aanpak. Alle procesbegeleiders willen daar in de toekomst (deels) gehoor aan geven. Een aantal procesbegeleiders benoemt daarbij duidelijk dat ze een middenweg moeten vinden. Die middenweg houdt voor hen in dat de problematiek vanuit een breder discriminatieperspectief wordt aangevlogen, maar dat specifieke aandacht voor de lhbt+-doelgroep noodzakelijk blijft.

5. Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de resultaten formuleren wij in dit laatste hoofdstuk enkele conclusies en aanbevelingen.

Momentum voor lhbt+-aandacht

Er is momentum om lhbt+-acceptatie binnen sportclubs en gemeenten onder de aandacht te brengen. Dat blijkt alleen al uit de vele betrokkenen bij de pilot en alle acties die daaruit zijn voortgekomen. De pilot heeft ze het belang van aandacht voor lhbt+-inclusie in de sport laten zien. Dat de pilot ook weerstand heeft opgeroepen, is voor de betrokkenen een extra bevestiging van het belang van dit thema. Deze weerstand is namelijk specifiek gericht op het lhbt+-aspect. Enkele sportverenigingen wilden bijvoorbeeld niet meewerken en distantieerden zich toen bleek dat de pilot om lhbt+-acceptatie ging. De pilot laat daarmee zien dat er momentum én noodzaak is om lhbt+-acceptatie in de sport aandacht te (blijven) geven.

De dialoog als de eerste stap

De pilot was in veel gemeenten de start van de dialoog over het vergroten van lhbt+-acceptatie in de sport. Gemeentelijke beleidsmedewerkers en sportclubs geven aan dat dit normaal onbesproken blijft. De resultaten laten zien dat de pilot daar verandering in heeft gebracht. Praten en discussiëren over lhbt+-problematiek kan namelijk zorgen voor meer bewustwording, mits je deze gesprekken op de juiste manier insteekt. De dialoog aangaan kan dus de eerste stap zijn naar een meer lhbt+-inclusieve sportcultuur.

Energie en motivatie vasthouden is lastig

Hoewel er momentum is en de dialoog gestart is, laten de bevindingen ook zien dat het lastig is om de energie en motivatie bij betrokkenen hoog te houden. De uitvoering van het pilotplan was een zeer tijdsintensief project dat veel inzet vraagt van betrokkenen. Verder kost vooral het betrekken en betrokken houden van sportclubs en hun leden veel tijd en energie. Sommige gemeenten hadden (gevoelsmatig) weinig ruimte voor eigen invulling, wat de energie en motivatie ook beïnvloedt.

Sportclubs en gemeenten willen handvatten

Sportclubs en gemeenten hebben belang bij concrete handvatten. Het vergroten van lhbt+-acceptatie vraagt namelijk specifieke kennis en expertise. De procesbegeleiders hebben clubs en gemeenten tijdens de pilot hierin deels voorzien. Het is belangrijk handvatten en kennis mee te geven voor een duurzamere aanpak. Dit onderzoek laat namelijk zien dat veel gemeenten en sportclubs zich graag willen inzetten voor lhbt+-acceptatie, maar simpelweg niet weten hoe dat te doen.

Voldoende (externe) ondersteuning is noodzakelijk

Enkel met voldoende (externe) ondersteuning kan het doel van een inclusief lhbt+- (sport)klimaat worden behaald. Deze pilot heeft laten zien hoe belangrijk het is dat een traject als dit breed gedragen wordt. In gemeenten waar gebrek aan draagvlak en (externe) ondersteuning was, verliep de pilot moeizamer dan in gemeenten waar deze steun wel aanwezig was. Enkel als betrokken partijen op één lijn zitten, is het mogelijk een lhbt+-inclusief (sport)klimaat te creëren en te borgen.

Spanningsveld: wel of geen specifieke lhbt+-aandacht?

Een groot punt van discussie blijft in hoeverre specifieke lhbt+-aandacht nodig is. Uit de resultaten blijkt dat deze discussie niet alleen speelt binnen clubs en gemeenten, maar ook onder de procesbegeleiders. Een deel van de respondenten vindt specifieke aandacht nodig, omdat de problematiek van homo- en transnegativiteit in de sport hierom vraagt. En om ervoor te zorgen dat de lhbt+-doelgroep niet wordt vergeten in algemenere vraagstukken van discriminatie en inclusie. Zo zien veel mensen het gebruik van het scheldwoord 'homo' als onschuldig.

Maar respondenten benoemen ook dat de specifieke aandacht misschien zelfs averechts werkt en juist kan leiden tot sterkere uitsluiting van lhbt+-personen. Daarnaast is specifieke aandacht volgens hen niet per se nodig, omdat de basis om discriminatie tegen te gaan voor alle gronden (o.a. geslacht, huidskleur en/of herkomst, seksuele voorkeur/genderidentiteit) hetzelfde is. Hier blijkt duidelijk sprake van een spanningsveld of dilemma

in de aanpak om de lhbti+-inclusie in de sport te vergroten.

Belangrijkste opbrengsten en verbeterpunten

Uit de evaluatie is een aantal overkoepelende opbrengsten en verbeterpunten naar voren gekomen. We benoemen de belangrijkste in willekeurige volgorde.

Opbrengsten

- Concrete stappen gezet/acties ondernomen.
- Lhbti+ (in de sport) onder de aandacht gebracht/het gesprek gestart.
- Contact gelegd met en inzicht gekregen in behoeften sportclubs met (lhbti+-)inclusie.
- De basis gelegd voor een (duurzaam) vervolg.

Belangrijkste verbeterpunten

- Beter aansluiten bij de behoeften van gemeenten en sportclubs over het vergroten van sociale inclusie en diversiteit.
- Gebruik maken van bestaande netwerkstructuren en initiatieven door in te zetten op samenwerking tussen relevante gemeentelijke afdelingen en uitvoeringsorganisaties in de sport en door het sociaal domein en onderwijsinstellingen te betrekken.
- Inzetten op lokale kartrekkers met voldoende kennis, expertise en ervaring binnen het onderwerp en in projectuitvoering.

Aanbevelingen

Op basis van de conclusies formuleren we vijf aanbevelingen:

- Voorzie sportclubs en gemeenten van kennis en handvatten, zodat zij (ook) zelf kunnen werken aan een structurele aanpak door zichtbaarheid en concrete acties. Zet daarbij in op kennisuitwisseling, bijvoorbeeld met andere gemeenten of sportclubs.
- Inventariseer waar binnen sportclubs en gemeenten behoeften liggen en waar en bij wie de expertise en energie aanwezig zijn om lhbti+-inclusie te versterken. Zet in op het ondersteunen van die energie en bied hulp in de uitvoering.
- Zoek naar de juiste balans tussen enerzijds inspelen op de behoeften van sportclubs en anderzijds meer ‘bemoeienis’ bij de agendering van lhbti+-acceptatie op sportclubs.
- Betrek lhbti+-personen actief in het proces naar een lhbti+-sportklimaat. Praat dus mét hen en niet (enkel) over hen.
- Blijf specifieke aandacht schenken aan inclusie van lhbti+-personen in de sport binnen een bredere beleidsinzet op het vergroten van inclusie en het tegengaan van discriminatie. Bepaal daarin per situatie en moment of en in welke mate en vorm specifieke aandacht passend en wenselijk is.

Tabel B1. Respondentenprofiel evaluatie pilot (in aantallen, n=25)

Respondentenprofiel	n
<i>Genderidentiteit</i>	
Vrouw	9
Man	15
Trans man/vrouw/non-binair persoon	-
Anders	-
Weet ik niet/zeg ik liever niet	1
<i>Leeftijd</i>	
< 25 jaar	-
25-40 jaar	11
41-65 jaar	12
> 65 jaar	2
Zeg ik liever niet	-
<i>Zelfidentificatie als lhbt+-persoon</i>	
Ja	11
Nee	12
Weet ik niet/zeg ik liever niet	2
<i>Functie</i>	
Bestuurslid sportvereniging	1
Trainer/coach sportvereniging	1
Algemeen lid sportvereniging	6
Medewerker gemeente	8
Medewerker sportbedrijf	2
Medewerker schoolinstelling/opleiding	2
Procesbegeleider	5
Anders	3
Zeg ik liever niet	-

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst evaluatie workshop JBF (*online surveyonderzoek*), 2023.

Tabel B2. Respondentenprofiel evaluatie workshops JBF (in aantallen, n=40)

Respondentenprofiel	n
<i>Type workshop</i>	
Algemene workshop JBF	24
Workshop inclusieteam pilot Alliantie Gelijkspelen	5
Workshop voor trainers/coaches	3
Workshop voor bestuurders	1
Workshop voor teams/aanvoerders	-
<u>Workshop voor professionals van sportbedrijf of gemeente</u>	<u>7</u>

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst evaluatie workshop JBF (*online surveyonderzoek*), 2023.

www.mulierinstituut.nl
@mulierinstituut

